

Финансов суверенитет и финансова сигурност

Бойко Петев *

Предмет на проучването са защитата на финансовия суверенитет, свързан със заплахите за финансовата сигурност. Хипотезата, която издигаме е, че заплахите, от лицата и компаниите, водят до влошаване на финансовата сигурност на засегнатите държави и най-вече на финансовия им суверенитет. Целта на изследването, е да се разкрие зависимостта на защитата на финансовата система от заплахите и уязвимостите на финансовите институции, както и от нерегулирания пазар на финансови активи. Това са въпроси на които няма, а логически и не може да има еднозначни отговори. С течение на времето и промяната на обстоятелствата, значението и ролята на финансовия суверенитет се променят. Ето защо материята е непрекъснато дискуссионна, каквато е целта на тази статия. Дискусията е единствено верният път за намиране на правилните решения.

С настоящата статия се прави опит да се проучат заплахите, свързани с финансовата сигурност и възможностите за минимизиране и елиминиране на негативните въздействия и посегателства от опити за извършване на измами върху хората, фирмите и държавата, все актуални проблеми и предизвикателства на сигурността във всяка страна и в целия ЕС, за защита на финансовия им суверенитет.

Финансовият суверенитет, като понятие не е научно обосновано, но може да бъде релативно отнесено към политическия, монетарния и потребителски суверенитет, които също са дискуссионни понятия. Всички те обаче имат нещо общо, що се отнася до публичните финанси на държавата и удовлетворяване на обществените потребности на населението на страната. Необходимите парични средства за

задоволяване на тези потребности, съставляващи материалният субстрат на финансовото стопанство, характеризират съвременните финанси и тяхната данъчна същност. Най-значителният приход на съвременната държава е този, който произтича от нейната власт. Държавата получава парични средства, чрез своя инфериум над лицата (физически и юридически) и в този смисъл, говорим за финансов суверенитет на държавата.

Изходна точка и общо условие за съществуването на финансовия суверенитет е наличието на **национален политически суверенитет**. При определени условия дадена страна може да преотстъпи част от своите правомощия, елементи на нейния политически суверенитет, на международни организации – ООН, Международния валутен фонд (МВФ). Тя обаче винаги преотстъпва тези права по собствена воля, запазвайки си правото да ги възстанови във всеки даден момент. Разбира се, ако приеме да понесе загубите, произтичащи от това ѝ действие. По подобен начин България отстъпи подобни права на МВФ през 90-те години, но след 2000 години, запази правото си и ги възстанови.

На следващо място, националните граници вече не са достатъчна причина и условие за легитимирането на националните валути. В условията на днешната глобализация това легитимиране може да стане само при условие, че националната валута завоюва доверие и в интернационален план. Единствено съществуването на такова универсално доверие може надеждно да легитимира доверието към националната валута и във вътрешен план – **монетарен (паричен) суверенитет**. Тъй като се намира в условия на валутен борд, нашата страна е с временен отказ от пълен суверенитет – централната банка си запазва само незначителни, технически функции, които не и дават възможност да води независима парична политика. Централната банка престава да емитира пари, да бъде кредитор от последна инстанция, да контролира инфлацията и лихвеният процент. Това премахва самостоятелната парична политика и монетарния суверенитет и фактически се обезмисля и унищожава институцията централна банка, т.е. централна банка притежаваща безусловен политически

* Доцент д-р Бойко Петев
Висше училище по сигурност и икономика - Пловдив

суверенитет, имаща силна и независима централна банка, провеждаща независима монетарна политика, насочена единствено в защита на националните интереси. Макар че тезата за монетарния суверенитет е често разисквана¹, много е трудно да се намери еднозначно определение какво представлява той. Със сигурност това се дължи на факта, че определението „суверенитет“, прави монетарния суверенитет не само икономическо, но и политическо и правно понятие. Затова и повечето тясно специализирани тълкуватели не дават експлицитно определение на понятието, а го използват само информативно. При много от тези случаи, монетарният суверенитет се използва като синоним на монетарна автономия или на независима монетарна политика. Най-често монетарният суверенитет се обсъжда във връзка с дебатите за приложението на фиксиран или плаващ валутен курс, или за степента в която се подава на политически натиск националната централна банка.

Суверенитетът на потребителя² е класическо правило на поведение при пазарна икономика и изразява идеята, че при свободната пазарна икономика, единствено и само отделният потребител и неговите субективни предпочитания определят вземането на решения и посоката на развитието.

При свободната пазарна икономика и абсолютен суверенитет на потребителя, държавата не трябва да монополизира емитирането на валута, за задължава хората да използват определена валута, да упражнява контрол върху валутните курсове, или по какъвто и да е друг начин да определя финансовата монетарна страна на сделките. Суверенитетът на потребителя, за разлика от националния монетарен суверенитет оставя изцяло избора по монетарните въпроси в ръцете на отделния потребител.

Финансовият суверенитет е в пряка зависимост с различните видове финансови измами, пране на пари, финансиране на тероризма, противодействието спрямо които, е

от изключителна важност за всяка отделно взета страна и за ЕС като цяло. За да се защитят интересите на хората, фирмите, държавата и Европейския съюз (ЕС), относно измамите в държавите от ЕС, е приета специална политика на ЕК за борба с измамите. Основните цели на тази политика са свързани с повишаване на информираността и засилване на мерките за предотвратяване на измами чрез оценка на риска и разработване на капацитет за разкриване на измами, предоставяне на насоки на страните от ЕС за засилване на сътрудничеството с Европейската служба за борба с измамите (ОЛАФ).

ОЛАФ³ е органът на ЕС за борба с измамите, имащ правомощието да разследва всички предполагаеми случаи на измама, корупция или тежки нарушения в институциите на ЕС или сред бенефициентите на средства от ЕС. Докладите до ОЛАФ могат да се подават анонимно и на всеки от официалните езици на ЕС. Службата съставя годишни доклади относно дейностите за борба с измамите, засягащи финансови средства на ЕС през предходната година.

Програмата на ЕС за борба с измамите финансира дейности свързани с техническа и оперативна помощ за разследвания, специализирани обучения и научни изследвания по предотвратяване и борба с измамите, корупцията и другите незаконни действия, засягащи финансовите интереси на ЕС. С помощта на събраните знания и опит OLAF помага на органите, които са отговорни за управлението на средствата ЕС за видовете измами, тенденциите, заплахите и рисковете да се защитят финансовите интереси на ЕС чрез предотвратяване на измами от всякакъв вид и за финансовата сигурност на страните. Защитата на финансовите интереси на ЕС се извършва чрез ефективна превенция и противодействие срещу опитите за измами и злоупотреби, изграждане на общ подход за подобряване на взаимодействието с европейските партньори, както и срещу неефективното управление или използване на средства на ЕС.

¹ Goodman, J. (1992), Monetary Sovereignty: The Politics of Central Banking in Western Europe, pp. 211-213

² Терминът е формулиран още през далечната 1936 г. от Уилям Хют, без тогава да е бил отнасян към монетарните (парични) въпроси - Hutt. W. (1936), Economists and the public: A study of competition and Opinion, London, Jonathan Cape)

³ Petev, B. (2021), ОЛАФ и защитата на финансовата сигурност и интересите на Европейския съюз, сп. Политика и сигурност, бр. 2, ИК ВУСИ, Пловдив, стр. 112-122 ISSN 2535-0358

Изграждането и поддържане на ефективен надзор и непрекъснатост на процеса на работа на платежните системи и инфраструктурата на **финансовите институции – банкови и небанкови**, е гаранция за ефективното прилагане на комплекс от мерки за предотвратяване на изпирането и фалшифицирането на пари, както и финансирането на екстремистка, терористична и друга забранена от закона дейност. Измамите във финансовата система на ЕС имат характер на престъпления, уредени в националното наказателно законодателство и следва да се преследват по смисъла на закона.

„**Прането на пари**“ е свързано с борбата срещу проникването на престъпни капитали в легалната икономика и финансирането на терористични дейности, като едно от основните предизвикателства пред националната и международната финансова сигурност през 21-ви век. „Прането на пари“ е процес, при който генерираните „мръсни пари“ от престъпна дейност, се появяват като „чисти“, все едно, че са получени от легална дейност. Понятието „пране на пари“ е относително ново, но тази дейност не е нова. Винаги, когато се е появявала необходимост да се скрие финансов трансфер, е възниквало явление като пране на пари. За да изперат парите, генерирани от престъпната им дейност, перачите имат голямо разнообразие и възможности. Схемата, при която се използва комбинация между банка и бизнес, може да се разглежда като основна за изпиране на пари, а всичко останало се явява нейни варианти.

Трудно могат да се определят каналите за **финансиране на тероризма**. Преобладаващо е мнението на авторите, които посочват сивата икономика и нейните разновидности като начин за финансиране на тероризъм (пасиране на наркотици, пране на пари и пр.).

Основен канал за **финансиране на тероризма** е чрез „нерагментирана дейност“:

✓ Подземна икономика, обхващаща създаването на продукти или осигуряването на услуги, чието производство не е забранено от закона, но е преднамерено скривано от обществените власти - данъчни, митнически, социални, статистически и др. Приходите от тези продажби се използват за замяна /бартер/ за закупуване на оръжия, муниции и други.

Сенчеста икономика; Тя е дейност, в резултат на която по финансови съображения получаването на определени приходи не става известно на държавните органи, като тези средства се насочват към постигането на определени цели от терористичните организации;

✓ Незаконна икономика, включваща различни видове предприемачество, които са забранени от закона. Незаконната икономика произвежда такива продукти или осигурява такива услуги, производството, продажбите или разпространението им е обикновено забранено от закона. За пример може да се посочи търговията с наркотици;

✓ Неформален сектор, включващ съвкупност от дейности, осъществени поради необходимостта да се търси собствено препитание поради факта, че другите сектори на икономиката (селско стопанство, едри модерни предприятия, обществено- административни дейности) не са в състояние да наемат работна сила с темповете, с които тя расте и се предлага;

✓ Неформалната икономика включва производствени дейности, които не са обхванати от статистиката или от данъчните и митническите власти, като също освобождава средства за терористични организации;

✓ Черната икономика обхваща неотчетено производство от регистрирани предприятия с цел избягване на данъци, както и продукцията на нерегистрирани производствени единици;

✓ Скритата икономика включва недеklarираното законно производство на стоки и услуги, производството на незаконни стоки и услуги и доходите от кражби на работното място. При получаване на средства от някои от посочените по-горе дейности, тези средства трябва да се легализират. Това става чрез т нар. изпиране на пари. Много често изпирането на пари и финансирането на тероризма се споменават в един и същ контекст, а контролните действия, създадените регулаторни институции и нормативните документи, приети на международно ниво, са предназначени да служат едновременно за борба срещу прането на пари и за превенция за финансирането на тероризма. Важно е обаче да се посочи, че тези две явления представляват две отделни и различни престъпни действия.

Като **заплахи за икономическата и финансовата сигурност** могат да се посочат:

➤ **Инвестиционни измами**, които са свързани с доходността на инвеститорските възможности, обещания за бърза възвращаемост на инвестицията, и че тя е безопасна. Срещат се при търговията с акции, облигации и продажбата на алтернативна енергия, инвестирането в земи, (най-често в чужбина). Предотвратяването на подобни инвестиционни измами изисква използване на услугите на специалисти в дадената област или безпристрастни финансови съвети;

➤ **Измами с корпоративен бизнес**, или измами на „Белите якички“ е вид измама, която се извършва от ръководители или служители (най-често финансисти) като се злоупотребява по нечестен и незаконен начин с доверието на дадена фирма с прехвърляне на активи чрез финансови операции на дадени фирми в страната и чужбина; счетоводни измами; подправени (фалшифициране) на финансови резултати; незаконно присвояване на средства и рекет; незаконен достъп до компютърна мрежа и други;

➤ **Измами, чрез подправени банкови сейфове**, като се събират лични и финансови данни на лицата, чрез най-различни способности, чрез използване на фишинг имейли съдържащи линк, към подправения уеб-сайтове на банки, който почти изглежда като автентична уеб страница;

➤ **Измами с електронни платежни документи**, като се използват незаконно придобитите кредитни и дебитни карти за източване на парични средства. Тъй като лимитите на банкоматите са ограничени, с откраднатите средства се извършват покупки в големи търговски вериги, чрез използване на пос-терминали, при които няма таван на плащаните средства;

➤ **Измама чрез извършване на банкови операции без знанието на съдружниците**, като измамата се извършва от единия от съдружниците, който използва фирмените средства за лични нужди. Ако средствата са в по-големи размери, обикновено той прави обезпечение с имуществото на фирмата;

➤ **Използване на интернет за банкови измами** са най-разпространени при случаите, в

които се привличат клиенти чрез социалните мрежи за провеждане на атрактивни анкети и за бързи печалби, като се обещава значителни парични награди или отстъпки при покупки, само чрез попълване на анкетна карта. Почти винаги има печеливши. За да си получи наградата, печелившият трябва да преведе такса и предостави лична и банкова информация, от която в последствие се възползват измамниците;

➤ **Измами чрез онлайн пазаруване** е вид пазаруване, който набира скорост и е предпочитано от много хора чрез предварително проучване на предложенията или търсената стока. Преди да се извърши плащането, то не трябва да е по пощата, а да се използват кредитни и дебитни карти и уеб-сайтове;

➤ **Измами чрез подправени банкови сайтове (phishing email)** е друг вид измама, която се извършва, чрез създаване на дубликат на съществуваща уеб страница на голяма банка или кредитна компания;

➤ **Измами с компрометирани бизнес имейли, бизнес кореспонденция (BEC)** е своего рода кибер измама. Асоциацията на банките в България предупреди за седем такива вида. Измамните с компрометирани бизнес имейли са привидно изпратени от ръководител на компанията. Измамниците се представят за него и заблуждават лицето да заплати фалшива фактура или да направи неразрешен трансфер от бизнес сметката на компанията. При измамните с бизнес кореспонденция хакерите компрометират официалната имейл, кореспонденции и подменят информацията с цел вреда на фирмите, компаниите, НПО и прочие. Схемата работи по следния начин: изпратените кореспонденции обикновено са фактури на сметката, на която трябва да бъдат преведени парите. Клиентът я заплаща на подменената сметка, а жертвата остава без заплатените средства;

➤ **Измами с банкови фишинг имейли, Фишинг смс, фишинг обаждане** са тази форма на измама, при която на лицата се правят опити да ги измамат, за да споделят своя лична или финансова информация, която в последствие да се използва за престъпни цели. Извършват се чрез:

- банкови фишинг имейли, които са много подвеждащи. На пръв поглед изглеждат

идентични с действителните кореспонденции между банките и клиентите;

- фишинг смс - използват се измамни текстови съобщения;

- фишинг обаждания - както и в горните случаи се използват измамни съобщения по телефона.

➤ **Социално инженерство използвано за измами**, основано на кибер престъпленията и означава хитрини и манипулации на жертвите и атака на техното психологическо равновесие. Най-често за извършването престъпление се използват фишинг измамите, телефонните обаждания или имейл престъпления. Измамникът се обажда или изпраща имейл до бюро за поддръжка и се представя, като казва, че е забравил паролата си, като измисля правдоподобна история за това. Тя е убедила представителя на отдела за обслужване на клиенти да промени регистрирания имейл адрес. За целта ще съобщи за това след което ще нулира паролата. По този начин измамника ще се сдобие с профила на целта си;

➤ **Банкови измами с фактури** са в случаи, когато измамниците се представят за доставчици и искат от получателя да плати фактурата си по неправилната банкова сметка контролирана от тях. Декларират, че са си променили банковите данни и искат банковата сметка на получателя по бъдещи фактури да бъде променена. По този начин неговата сметка се контролира от измамниците;

➤ **Кражба на самоличност** е измамата, която най-често става с кражба на лични данни, които могат да бъдат придобити по много начини (facebook, и други социални мрежи), при сключване на договори за мобилни и други услуги и прочие. С тях се фалшифицират нужните документи които дават възможност за теглене на пари на гише, след като вече е одобрен кредитът по интернет.

Българското законодателство е предвидило наказания за престъпления против финансовата, данъчната и осигурителната системи, чрез **Наказателния кодекс**⁴ (чл. 253, ал. 1, 2 и 3). В кодекса са предвидени наказания за лишаване от свобода от 1 до 8 години и глоба от 5 до 25 хил. лева.

Ползите и проблемите на офшорните зони като заплаха, могат да бъдат систематизирани по следния начин:

➤ Един от основните принципи за финансова свобода е да държим парите си извън юрисдикцията, в която ги печелим. Масовото решение на този проблем днес са така наречените офшорни сметки, които накратко представляват следното: Плащаме около \$ 2-3 хиляди първоначално на агент, който регистрира фирма чрез друг местен агент в офшорната юрисдикция. След това на фирмата се отваря банкова сметка, а ние трябва да намерим начин да си прехвърлим парите там. Не тривиално и евтино начинание, имайки предвид закона за облагане на всички преводи към офшорни сметки с 10%. Дори да успеем да се справим с тези пречки, остават няколко сериозни проблема: поддръжката на офшорката струва около \$1000 на година, така че е опция само за по-солидни суми;

➤ редовни разплати с бумажина;

➤ проблеми с ползването на парите ни, изкарани в офшорната сметка: става най-често с кредитна карта, която обаче не трябва да е на наше име, ако не искаме да обезсислим цялото упражнение;

➤ засилени проверки навсякъде, където решим да ползваме фирмата. Тези, които са се занимават с темата, определено се сещат за много други пречки, но най-основният проблем е, че постоянно ни гложди едно чувство за несигурност относно парите ни: дали някой от агентите няма да изчезне, дали американците няма да решат да затворят юрисдикцията, дали няма да ни сполети съдбата на кипърските офшорки, които загубиха 20% от депозитите си преди няколко години.

Всички тези недостатъци бледнеят спрямо най-важната уловка в цялата система: замисляли ли сме се, че парите ни, държани в която и да е банкова сметка, всъщност не са наши? Те са притежание на банката, която е подписала договор с нас да ни дава достъп до тях по строго определени начини (кредитни карти, онлайн банкиране, посещение в клонове), само в определени времена и само до определени лимити. И всичко това срещу такса – за това, че си държим парите в банката; за това, че ги харчим.

Офшорните зони са проблем на

⁴ Наказателен кодекс, <https://lex.bg/laws/ldoc/1589654529>

колективното вземане на решения в света, част от настоящето и бъдещето. За премахването на офшорните финансови центрове в нашето съвремие липсва информираност, воля, механизми и авторитет, а „адвокатът на дявола“ може да измисли 50 аргумента против всяко предложение в тази насока. Изглежда, че това е поредният от списъка глобални проблеми, с които човечеството не може да се обедини и справи, редом с глобалното затопляне, ядреното въоръжаване и други. Може би новият световен финансов ред може да помисли за отстраняването на причината, а не на симптомите – разумно харчене от страна на правителството, прозрачност в публичните финанси, ограничаване на корупцията и повишаване на ефективността на държавния сектор може би ще намалят дълговите нива и високите данъчни ставки в развития свят, така че корпорациите и богатите да не се принуждават да крият приходите си. *Да се надяваме, че това е пътят на един нов „нов глобален финансов ред“.*

Предимствата на биткойн като офшорна сметка също представляват научен интерес. Ако отделим време да прочетем по-подробно за биткойн, ще разберем, че той е напълно безплатна, достъпна за всеки, неподвластна никому банка за парите ни. Ако си отворим портфейл в някой от тези сайтове, между нас и биткойните ни, не седи никой по начина, по който банките седят между вас и парите ни. Биткойните ни са толкова сигурни, доколкото ние самите успяваме да опазим частният си ключ. А тук вече има много възможности – на хартиен носител, на хардуерно устройство, в застрахован портфейл, в нашия мозък, а защо не и чрез ползването на multisig wallet, при който и да ни откраднат ключа, пак сме в безопасност. Разбира се, до скоро съществуваше проблемът, че след като обърнем парите си в биткойн, няхаме много възможности какво да правим с тях, освен да ги пазим на сигурно място и да се надяваме цената им да скочи. Това обаче вече не е така...

Нека обърнем внимание на най-непосредствените завоевания на биткойн. Веднъж обърнати в биткойн, парите ни са достъпни за нас във всички държави по света, посредством услуги като <https://crypto.bg>, които предлагат местна валута в замяна на биткойн. Така че не е нужно да носим кеш със себе си през

митници, не е нужно да се съобразяваме с лимитите по кредитните си карти, не е нужно да се притесняваме, че картата ни ще бъде „скимната“ и парите от нея откраднати. В последния случай, макар че след известно време и главоболия VISA или Mastercard ще ни възстановят парите, ние оставаме без средства в чужда страна и трябва да прибегваме до услугите на роднини или познати, които да ни пратят пари през WesternUnion с цената на огромни комисиони.

Вече може да харчим биткойните си при все повече търговци (дори тези, ползващи PayPal), които приемат биткойн като разплащателно средство. Дори и някой търговец да не приема биткойн, има достатъчно много услуги, които предлагат кредитни карти с моментално зареждане чрез биткойн. Веднага след това може да ги похарчим чрез нея. При това картата е издадена на наше име и е приложима без проблеми в цял свят. Основният проблем с биткойните е все още волатилната им цена. Днес може да ги купим на цена \$220 за биткойн, а утре, когато се наложи да ги похарчим, цената може да е \$1800. Така че, когато ги харчим, освен изброените удобства, ние ще печелим и от самата инвестиция в биткойн, ако все пак не искаме да се излагаме на волатилността, може да прехвърлим левовите си в злато, долари или други валути и ценни метали – напълно анонимно – чрез сайтове като Bitreserve. Ако пък не искаме да се доверяваме на Bitreserve (въпреки иновативните им процедури за пълна прозрачност), може да ползваме децентрализирани решения като BitShares.org. И в двата случая държим парите си в избрания от нас актив напълно анонимно. Защото регистрацията на този тип сметки изисква само имейл и парола. Ако се постареем малко, дори и ФБР не биха могли да свържат тези сметки с нас. Отново – при този тип услуги, ние не държим биткойн. Ние държим активи по наш избор, които са лесно достъпни чрез мрежата на биткойн. Много по-добро решение, отколкото да купим физически валути или метали, предвид проблемите със съхраняването им, пренасянето извън граница и ликвидността им.

Криптовалутите вдъхват едновременно надежда и смразяващо притеснение. Днес мнозина са обнадеждени, че бъдещето на парите

се очертава да бъде независимо и свободно от стандартната банкова система, като някаква нова форма на финансов суверенитет. До преди петнадесетина години, когато светът беше обхванат от дълбока финансова криза, никой не можеше да си представи подобна развръзка. Криптовалутите са над хиляда вида, като познатите са биткойн, лайткойн, етериум, а сред непопулярните са новациите като зеткеш и юбик. Ветеранът тук несъмнено е биткойн, който разгроми света с мощната си заявка през 2009 година. Ако трябва да сравним традиционните офшорни сметки с бързо навлизащите крипто портфейли като алтернатива за избягване на данъци, като естествено продължение на еволюцията на финансовата система или по-скоро като отражение на проблемите, с които нашето общество и правителствата на отделните страни не успяват да се справят, то със сигурност светът на криптовалутите е безграничен.

Днес, в 21-ви век, когато светът става все по-малък, интернет идва като успешна алтернатива където можеш не само да скриеш парите и самоличността си с един клик, но да правиш всичко това без излишни документи и одобрения от институции. Нека не забравяме, че в крайна сметка ние избираме за какво да ползваме предимствата и силата, която ни предоставят блокчейн и криптовалутите. Ние сме тези, които избират какво да направят със знанието, което ни е дадено, а то само по себе си не е нито лошо, нито добро. Нашите бъдещи действия ще определят дали сме го използвали за съграждане на една по-справедлива финансова с-ма или ще продължим със същата алчност да разрушаваме не само държавите си, но и околната среда.

Изводът, който се налага е че, Bitcoin е иновативна валута, която не се регулира от правителствата, както и всяка една друга криптовалута, което несъмнено е повод за размисъл за финансов суверенитет на държавите в глобалния свят. Чрез криптовалутите могат много бързо и почти без разходи да се извършват плащания. Към предимствата на Bitcoin се отнася и фактът, че чрез виртуалната валута се избягва основният проблем, характерен за конвенционалните валути, а именно инфлацията. Едно от големите предимства е анонимността. Никой не знае

колко Bitcoin-и притежава човек. Също така не се знае какви трансакции прави. Bitcoin помага на потребителите - копачи да реализират печалби, а това от своя страна поддържа функционирането на системата. В началото е било лесно да се изкопават големи количества Bitcoin-и, но със засилване на популярността възможността за големи печалби започва да спада, дори в някои случаи част от миньорите са на загуба. Хората винаги са иновативни и успяват да се справят с всяка ситуация и намират начин да излъжат системата. Миньорите обединяват силите си в общи пулове и по този начин имат по-голям шанс за печалба. Собствениците на Bitcoin-и трябва да бъдат много внимателни и трябва да вземат необходимите мерки за запазване на своята собственост като използват добре защитени крипто портфейли.

България е на второ място в света по притежание на Bitcoin, които би могло да бъдат използвани за плащане на външния дълг. В същото време с развитието на криптовалутите, цената на Bitcoin се покачва и пада доста бързо и може да ни изиграе лоша шега. Предпазливостта на централните банки идва от факта, че криптовалутите не са регулирани и това предоставя по-голяма възможност за анонимност и измами. В същото време банките губят милиарди от данъци и такси за трансакции понеже потребителите предпочитат криптовалутите като платежно средство в интернет.

Научен интерес представлява съпоставянето на класическото понятие за финансов суверенитет - като абсолютна, неделима и постоянна власт на държавата над нейната територия - и съвременното съдържание на този принцип. Това съдържание е обусловено от глобализацията, от универсалния характер на човешките права и от регионалната интеграция. В баланса между тези принципи и явления се очертава съвременното понятие за финансов суверенитет и променената роля на държавата в изградения световен финансов ред. На тази основа следва да се вземат конкретни мерки за ролята на държавата в областта на измамите, спецификацията по различни проблеми, свързани с националната сигурност, които нанасят непоправими финансови щети, както в глобален, така и в

общоевропейски, национален и регионален аспект.

Финансовата сигурност⁵, като понятие, има различно измерение, както на ниво национални икономически агенти (домакинства, фирми и правителство), така и в международен и глобален план. Финансовата сигурност във всяко едно от посочените измерения има своето парично (валутно) изражение, измерено в причинени щети и защита на финансовите интереси. Важен елемент на финансовата сигурност се явяват финансовите регулации, които включват предприемане на законодателни мерки, финансови практики и процедури, свързани с противодействието на изпирането на пари и предприемане на мерки срещу финансиране на тероризма, имащи характер на финансови престъпления. Финансовата сигурност не остана незасегната от развитието на дигиталната трансформация. Новите иновационни технологии достигнаха както до пазарните икономики и начина, по който функционира световното стопанство, така и до сферата на финансовата сигурност. Дигитализацията в сферата на финансовата сигурност бе ускорена от наложилите се промени във финансовите услуги в банковия и небанков сектор. Дигитализацията изведе скоростно на преден план иновациите в дейността на банковите и небанкови финансови институции, като проправи път за още по-мощна дигитална трансформация на финансовата индустрия и защита на финансовата сигурност, като неразделна нейна част. Ако трябва да обобщим, тези дигитални трансформации обхващаха финансовата система в нейната цялост и нейната съставна част - финансовата сигурност. Извършваната дигитална трансформация в банковите и небанковите финансови институции се явява основа за повишаване както на финансовата сигурност, така и за противодействие на извършването на финансови и данъчни измами, изпирането на

пари и финансирането на тероризма, с една ясна цел - защита на обществения интерес и запазване на богатството на населението и фирмите⁶.

Предстоящото въвеждане на еврото в България не е загуба на политически, финансов (монетарен, или паричен) и потребителски суверенитет, напротив, това е частично възстановяване на суверенитета на българската банкова система. Не на лева, защото той ще изчезне. Ние нямаме суверенна банкова система, защото при валутен борд централната банка не изпълнява нито една от суверенните си функции на кредитор от последна инстанция и провеждане на антиинфлационна политика. Ако влезем в еврозоната ще приложим колективната парична политика, ще възстановим базовите функции на БНБ, но в рамките на тази колективна политика, която се прилага в рамките на еврозоната.

В заключение, финансовият суверенитет има различни познавателни възможности като форма на проявление – политически, монетарен, потребителски и е пряко свързан със защитата на финансовата сигурност на всяка държава. Престъпните деяния, които застрашават финансовата сигурност са във фокуса на противодействието от страна на контролните и правоохранителни органи. Интернет се превърна в хипер привлекателно място за престъпниците. Те често използват трикове и обещания, за да изкопчат пари или ценна банкова информация. Използваните техники и тактики от тях стават все по-иновативни и трудни за разкриване и заслужават обстоен преглед, с цел да се предпазят потенциалните жертви на различни видове финансови измами.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Goodman, J. (1992) Monetary Sovereignty: The Politics of Central Banking in Western Europe"
2. Hutt, W. (1936) Economists and the public: A study of competition and Opinion, London, Jonathan Cape
3. Petev, B. (2021) OLAF and the protection of financial security and the interests of the European Union, Politics and Security magazine, 2,

⁵ Русалинов, Р. (2021) Финансова сигурност: фирмени и банкови процедури и практики за противодействие на прането на пари, Годишен алманах, Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов, стр. 302

⁶ Петев, Б. (2022) Дигитална трансформация и финансова сигурност, сп. Национална сигурност, бр.11, Виктори Издат, София, стр. 56, ISSN: 2682-941X & ISSN: 2682-9983

HSSE, Plovdiv, ISSN 2535-0358

4. Наказателен кодекс,

<https://lex.bg/laws/ldoc/1589654529>

5. Русалинов, Р. (2021) Финансова сигурност: фирмени и банкови процедури и практики за противодействие прането на пари, Годишен алманах, Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов

6. Петев, Б. (2022) Дигитална трансформация и финансова сигурност, сп. Национална сигурност, бр.11, Виктори Издат, София, ISSN: 2682-941X & ISSN: 2682-9983

BIBLIOGRAPHY:

1. Goodman, J. Monetary Sovereignty: The Politics of Central Banking in Western Europe", 1992

2. Hutt, W. H. Economists and the public: A study of competition and Opinion, London, Jonathan Cape, 1936

3. Petev, B. (2021) OLAF and the protection of financial security and the interests of the European Union, Politics and Security magazine, 2, HSSE, Plovdiv, ISSN 2535-0358

4. Penal Code,

<https://lex.bg/laws/ldoc/1589654529>

5. Rusalinov, R. (2021) Financial Security: Company and Bank Procedures and Practices for Combating Money Laundering, Annual Almanac, Academy of Economics "D.A. Tsenov", Svishtov

6. Petev, B. (2022) Digital transformation and financial security, magazine National Security, issue 11, Victory Izdat, Sofia, ISSN: 2682-941X & ISSN: 2682-9983